

cèlebre epopeia fabulística, en les quals la *vulpes* o rabosa portaria aquests noms, tal com a França se li imposà el de *Renard* (del NP germ. RAGINHARD). □ 1.ª doc.: tant *guineu* com *guilla* figuren ja en textos del S. XIII.

Per deixar les nostres idees clares de bon principi i exposades com un conjunt, res millor que començar amb les paraules amb què vaig exposar aqueixa tesi el 1965 (cf. E. T. C. II, 248-50). Els millors estudiosos han admès la probabilitat que hi hagués una llegenda de Guifre dels segles més antics, i àdhuc en català, potser en versió poètica o almenys més o menys literària. Heus ací ara un fet no observat que, si no tant com això, indica almenys que la fantasia popular teixí, des del principi, comparacions i potser mites entorn de la figura dels nostres vells comtes Guifre i de llurs famílies.

L'animal astut per excel·lència, la *vulpes* dels romans, la nostra *guineu*, ha pres com a nom, en els idiomes més diversos, pseudònims provinents de noms propis de persona, que sovint han substituït la denominació tradicional: és clàssic el cas del fr. *renard*, provinent del nom propi germànic RAGINHARD, i heretat de l'epopeia animal del *Roman de Renard*. En català es diu *guineu* o *guilla*, tots dos provinents també de noms de persona germànics. ¿Vénen també d'antics poemes o *romans* perduts?

Valgui el que valgui aquesta hipòtesi, hi ha un fet clar per al lingüista: igual que els noms d'aquest animal en fr., en basc, en sard i en moltes llengües, tots dos vénen de noms de persona. Però en cat., a diferència del francès, són dos noms de persona femenins: *guineu* de WINIDHILD (compareu l'evolució d'ARNALD en *Arnau*, GUNDEBALD en *Gombau*, SOLIDUS en *sou* etc.); i *guilla*, de l'antic *Guisla*, germ. WISILA (compareu *illa* de INSULA, *vaiilet* de VASSULTTUS etc.).

És sabut que *guineu* s'usa avui en el territori de l'antic comtat de Barcelona, des del Vallès fins a Tarragona i Lleida; i que *guilla* és el nom pirinenc o del Nord, amb centre a Cerdanya, i irradiant des d'allà, per una banda, fins a l'Empordà i Rosselló, per l'altra fins a Pallars i Alta Ribagorça, i pel Sud fins a Osona i la Selva. Ara bé, costa de creure que sigui una coincidència el fet que *Guisla* fos el nom de la muller del comte Guifre I de Cerdanya, tal com WINIDHILD (> *Guineu*) fou el nom de la muller del comte Guifre I de Barcelona. Tinguem en compte que els sobirans de Cerdanya foren també en diversos moments comtes de Conflent, Rosselló, Besalú, i que posseïen la Vall de Ribes, el Berguedà i algun temps fins part de Segarra (veg. E. T. C. I, 167 i n.); tinguem en compte, d'altra banda, que mentre *Guisla* va ser un nom molt difós (i no solament en la casa comtal Cerdana, que així es deia la muller de Guifre de Fluçà, filla del comte de Cerdanya, Rovira, *Hist. de Cat.* III, 545, n. 5), en canvi WINIDHILD és un nom rar, del qual, a l'estranger, Förstemann (col. 1620) no recull més que un altre cas; i que a Catalunya mateix fou poc freqüent.¹

¿Hi hagué, doncs, algun epos o romanç popular

que contava la història dels dos comtes fundadors i posava en joc llurs mullers, mostrant l'habilitat o astúcia femenina de totes dues? No fóra arbitrari de suposar-ho: recordem que la figura de la Comtessa dominant, absorbent, diplomàtica, sovint garneua, és un lloc comú en la Història del Casal de Barcelona: Ermessendis, Almodis, la Mahalta del Cap d'Estopes; més tard l'Elionor del Benigne, la Maria del Magnànim, Joana Henríquez; són casos molt diferents entre ells, i d'altres encara ho són més, però s'hi repeteix de tota manera l'oposició amb els homes de sang reial o amb els altres homes que les envolten: Maria de Montpeller, Sibila de Fortià, Violant de Bar, Carroça de Vilaragut, Germana de Prades.

És, doncs, un tema recurrent, i gairebé sembla una idea fixa, uns cops potser més aviat del poble; altres, nodrida pels personatges masculins de la família comtal, a qui aquesta acció femenina resultava entrebancadora. És concebible que, des del principi, el poble tendís a figurar-se aquestes grans dames com a actuant amb les arts femenines de la paciència, la prudència i l'astúcia, per salvaguardar llurs interessos o els de llurs fills; i que, descendint aquesta concepció al nivell més elemental i pedestre del pagès, aquest pogués transformar aquesta representació literària i popular fins a fer-ne el símbol de la guineu artera. Però ¿no hi ha també una mica d'això en els personatges femenins, una mica més idealitzats, dels nostres grans imaginadors medievals? (Sobrepren, la Vescomtessa de Cardona, Aloma, Sor Natana, Plena-de-seny, Güelfa, Laquesis, Adelais, Carmesina, la Viuda, Plaerdemavida!)

Reflexionem també sobre el passatge següent, escrit entorn de 1400: «Perquè no sospitassen d'ells, lo bisbe sofferia qu'ella lo visitàs, e emprenyà-la altra vegada; e ac en ella una filla, a la qual més nom *Guineu*, o rabosa; après, veent lo dit bisbe que havia fet tan grans peccats --- confessà's de sent Remigi, e --- li manà, en penitència, que fos reclús ---» (Història de Sant Remigi, en el *Recull d'Eximilis* d'Aguiló, II, 257). El menys que se'n pot deduir és que fins llavors, persistia si més no la consciència que *Guineu* era en si nom propi de persona, femení (o bé ¿es tractaria encara d'un avatar deformat de la suposada cançó llegendaria de Guineu, comtessa de Barcelona, muller de Guifre?)

Hi ha evidentment altres alternatives possibles: l'existència d'un epos animal popular com el de Renard, anterior al de Ramon Llull i de caràcter menys literari, on solament s'apliqués el nom del personatge èpic comtal a la figura de l'animal astut, o simplement, per part del poble, l'aplicació directa del nom de la sobirana, més coneguda que cap altra dona com a persona prudent, a la reina dels animals prudents i astuts, la guineu. *Guineu* per designar la *vulpes* llatina, de tota manera, és ja molt corrent en els nostres clàssics del S. XIV, i degué ser molt més antic en la llengua parlada, i *guilla* no ho degué ser menys; i sigui quina es vulgui la teoria que preferim, sempre ens mostra l'ambient popular i legendari que es congruïa de